

Stavovi mladih prema ovisnosti

Ella Zimmerman bacc.med.techn.

Mara Županić, dipl.med.techn., Zdravstveno veleučilište, Zagreb

SAŽETAK

Na uzorku od 113 ispitanika provedeno je istraživanje s općim ciljem utvrđivanja stavova mladih prema ovisnostima. Analizirajući podatke dolazimo do saznanja da su sredstva ovisnosti danas široko rasprostranjena i lako dostupna. Mladi se sve ranije susreću sa sredstvima ovisnosti, dobro su informirani o štetnim posljedicama, svjesni su opasnosti koje donosi ovisnost, navode da se mogu zabaviti bez sredstva ovisnosti no i dalje nepromišljeno i često posežu za istim. Vrlo kritički ocjenjuju alkoholizam kao bolest, priznaju da padaju pod utjecaj vršnjaka kada je u pitanju konzumacija opojnih sredstava. Zabrinjavajući je podatak da je više ispitanika konzumiralo marihuanu nego duhanske proizvode. Uspoređujući rezultate sa drugim istraživanjima zaključujemo da trend konzumiranja sredstava ovisnosti iz godine u godinu sve više raste. Mladi smatraju da se što ranijom edukacijom, savjetima, razgovorom, odgojem te uključivanjem u razne aktivnosti uvelike može pridonijeti smanjenju javnozdravstvenog globalnog problema ovisnosti.

Ključne riječi: mladi, ovisnost, opojna sredstva, alkohol

1. UVOD

Svjetska zdravstvena organizacija definira ovisnost kao psihičko, a katkad i fizičko stanje, koje nastaje međudjelovanjem živog organizma i sredstva ovisnosti. To stanje obilježavaju promjene ponašanja i druge psihičke reakcije koje uvijek uključuju prisilu za povremenim ili trajnim uzimanjem sredstva ovisnosti kako bi se postigao njihov psihološki učinak ili uklonila nelagoda, ako se s uzimanjem sredstva ovisnosti prekine (2).

U različitim literaturama ovisnosti su podijeljene u dvije skupine, psihičku i fizičku. Psihička ovisnost je stanje u kojem sredstvo ovisnosti pobuđuje osjećaj zadovoljstva i psihičku potrebu za povremenim ili trajnim uzimanjem kako bi se izazvalo zadovoljstvo ili otklonila nelagoda. Fizička ovisnost opisuje se kao stanje prilagodavanja na sredstvo ovisnosti, koje se očituje izrazitim teškoćama, ako se uzimanje sredstva ovisnosti prekine. Te smetnje nazivaju se sindrom apstinencije ili odluke, a sastoje se od specifičnih simptoma i znakova psihičke i fizičke naravi, svojstvenih svakom tipu sredstava ovisnosti (2). Zloupotreba alkohola, ilegalnih droga i pušenja duhana smatra se najčešćim (otklonjivim) uzrokom oštećenja fizičkog i psihičkog zdravlja i ranijeg umiranja ljudi i poremećenog ponašanja mladih. Čak ako i ne postanu ovisne osobe koje uzimaju droge neproduktivne su, sklone kriminalu, neuredno žive, neodgovorne su u ispunjavanju svih važnih socijalnih uloga-osobito roditeljske, pa se, zbog loše kvalitete života kojoj će biti izložena njihova djeca taj poremećaj transgeneracijski prenosi dalje. Računa se da danas oko 35,000 mladih ima naznake ili jasno uočljiv poremećaj u ponašanju, što je posljedica zloupotrebe droge. Sklonost ovisničkom ponašanju hrvatske mladeži kao posljedica loše kvalitete življenja i neodgovarajućih preventivnih programa odražava se, među ostalima, i u pojavnosti pušenja duhana koja je danas među najčešćima u Europi (3).

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja:

1. istražiti stavove i mišljenja mladih o ovisnostima.
2. Procijeniti utjecaj i stavove mladih prema ovisnosti kao i konzumiranje sredstava koja izazivaju ovisnost.
3. Procjenu ozbiljnosti prema problemu ovisnosti mladih u društvu.

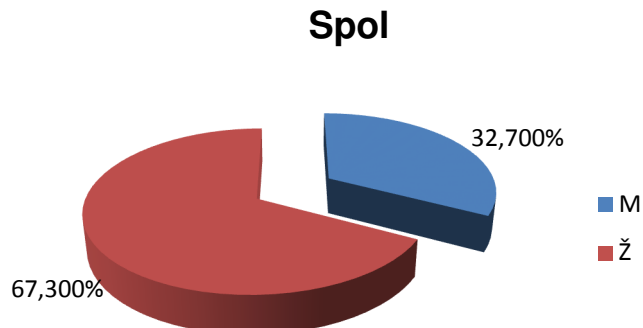
3. MATERIJALI I METODE ISTRAŽIVANJA

U ovom istraživanju sudjelovalo je 113 mladih osoba iz raznih gradova Republike Hrvatske. Koristili smo podatke koje smo dobili na temelju anonimnog anketnog upitnika sastavljenog za potrebe istraživanja. Anketa je provedena online, upitnik sveukupno sadrži 25 pitanja koja se sastoje od općih (spol, dob, mjesto stanovanja) i specifičnih pitanja potrebnih za provođenje istraživanja.

Prilikom obrade rezultata, analizirajući reprezentativni uzorak, korišteni su pokazatelji deskriptivne statistike (udjeli koji govore o raspodjeli kategorijskih skupina unutar ispitivanog uzorka, aritmetička sredina, postoci, distribucija frekvencije). Obrada podataka vršena je u programu Microsoft Excelu 2007.

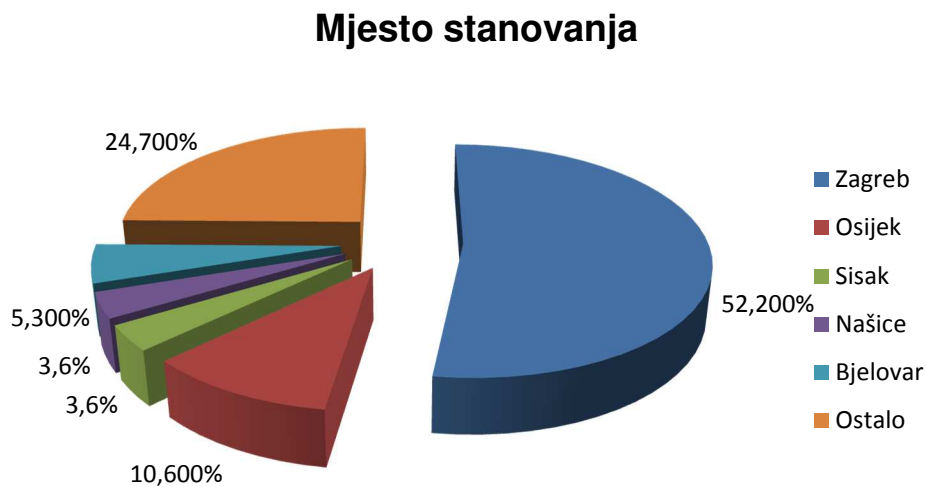
4. PRIKAZ REZULTATA

Grafikon 1. Raspodjela ispitanika prema spolu

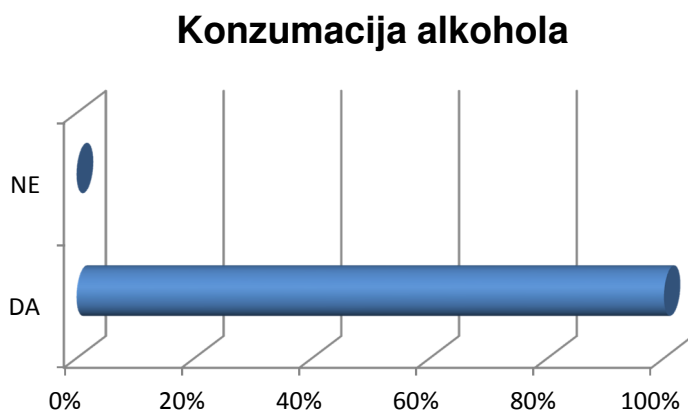
Od ukupno 113 ispitanika, 67,3% ispitanika je ženskog, a 32,7% ispitanika muškog spola. Ispitanici su bili u rasponu od 17-26 godina.

Grafikon 2. Raspodjela ispitanika prema mjestu stanovanja

Po mjestu stanovanja ispitanici su najvećim dijelom iz Zagreba, odnosno 52,2%, slijede ispitanici iz Osijeka 10,6%, zatim iz Bjelovara 5,3%, Siska i Našica po 3,6%, te iz ostalih gradova (Rijeka, Split, Zadar, Krapina, Đakovo...) 24,7%.

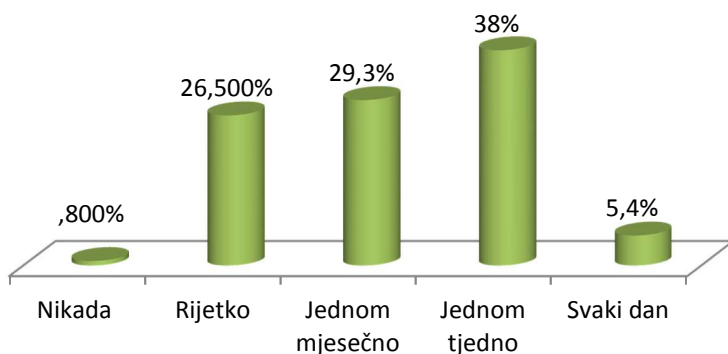
Grafikon 3. Raspodjela ispitanika prema konzumaciji alkohola

Od ukupno 113 ispitanika, 100% njih je barem jednom u životu konzumiralo alkohol.

Grafikon 4. Raspodjela ispitanika prema učestalosti konzumacije alkohola

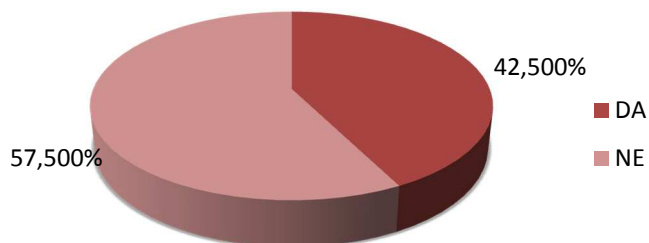
Učestalost konzumacije alkohola

Od ukupno 113 ispitanika, njih 43 (38%) navodi da konzumiraju alkohol 1 puta tjedno, 33 (29,3%) ih navodi da konzumiraju jednom mjesečno, 30 (26,5%) ispitanika kaže kako rijetko konzumiraju alkohol, njih 6 (5,4%) svaki dan, dok samo 1 (0,8%) osoba navodi da nikada ne konzumira alkohol.

Grafikon 5. Raspodjela ispitanika prema konzumaciji duhanskih proizvoda

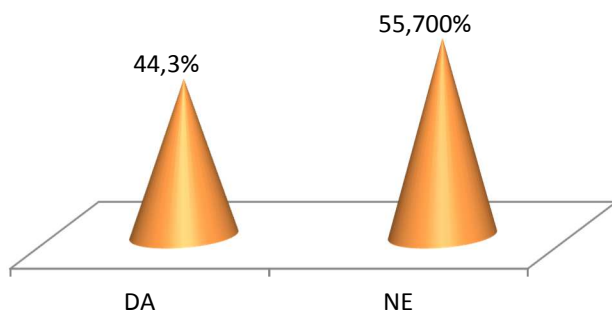
Konzumacija duhanskih proizvoda

Od ukupno 113 ispitanika, 48 (42,5%) ih konzumira duhanske proizvode, dok njih 65 (57,5%) ne konzumira.

Grafikon 6. Raspodjela ispitanika prema konzumaciji opojnih sredstava

Konzumacija opojnih sredstava

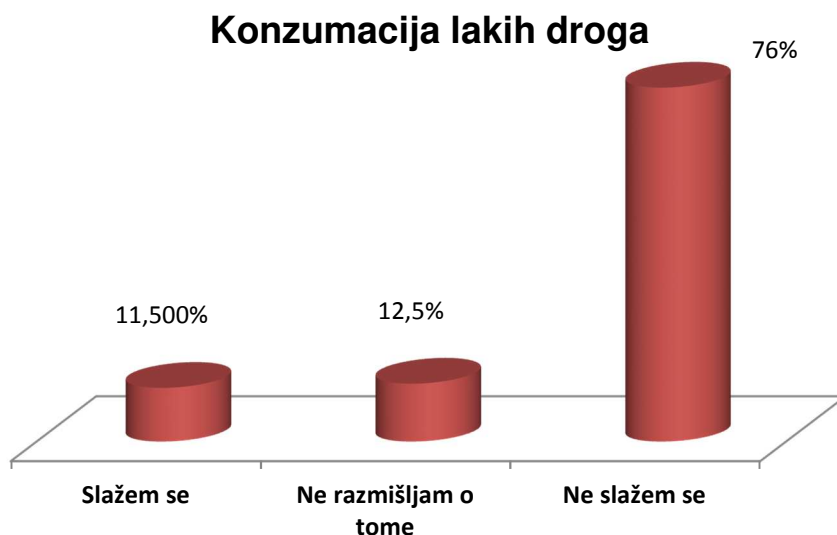
Od ukupnog broja ispitanika, njih 50 (44,3%) je konzumirao neko od opojnih sredstava, dok njih 63 (55,7%) nije.

Grafikon 7. Raspodjela ispitanika prema razlogu konzumacije alkohola

Od ukupno 113 ispitanika, čak 52 (46%) osobe misle da njihovi vršnjaci piju alkohol zato što svi u društvu piju, njih 43 (38%) zato što im se to sviđa, 11 (9,7%) ispitanika misle da njihovi vršnjaci piju zato što se prave važni pred društvom, a njih 7 (6,3%) misli nešto drugo, kao npr. jer nemaju pametnijeg posla, tako se zabavljaju prije izlazaka itd.

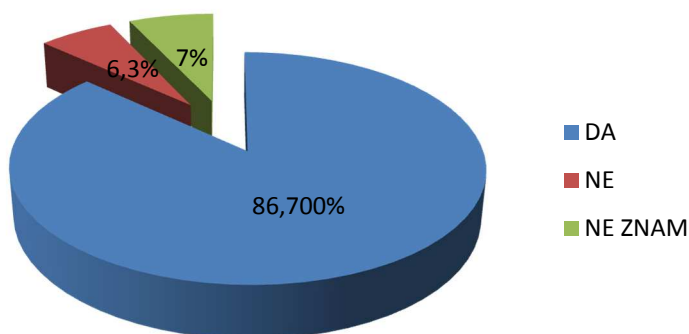
Grafikon 8. Raspodjela ispitanika prema konzumaciji lakih droga

Od ukupnog broja 113 ispitanika, 86 (76%) se ne slaže sa tvrdnjom „Kod konzumiranja lakih droga ne možeš postati ovisan.“, 14 (12,5%) ispitanika ne razmišlja o tome, dok se njih 13 (11,5%) slaže sa tvrdnjom.

Grafikon 9. Raspodjela ispitanika prema mišljenju o povezanosti zabave i sredstava ovisnosti

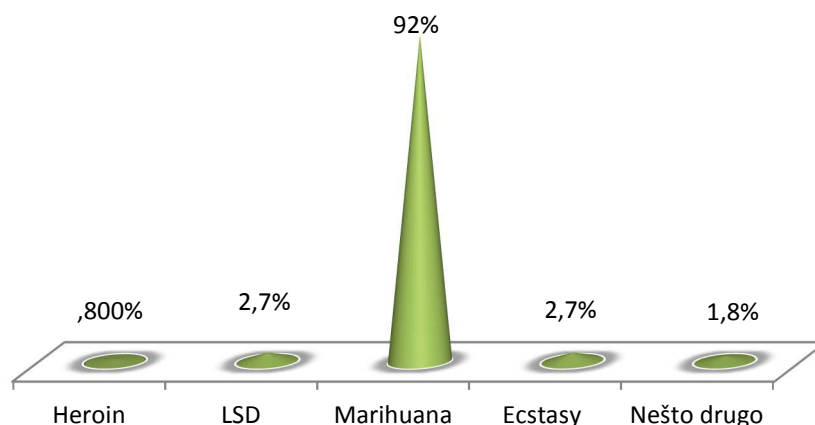
Zabava i sredstva ovisnosti

Od ukupno 113 ispitanika njih 98 (86,7%) može se zabaviti bez konzumiranja sredstva ovisnosti (alkohol, cigarete), njih 8 (7%) ne zna, dok se njih 7 (6,3%) ne može zabaviti bez nekog od sredstava ovisnosti.

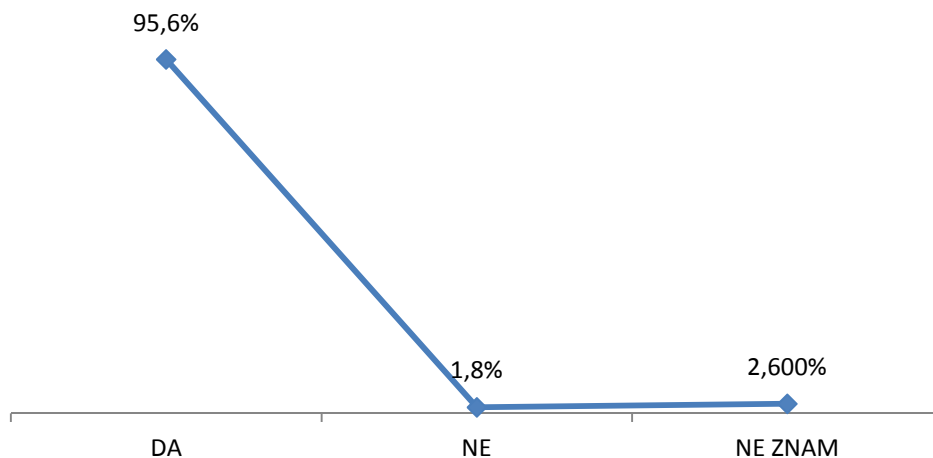
Grafikon 10. Raspodjela ispitanika prema učestalosti konzumacije određenih sredstava ovisnosti

Najčešće sredstvo ovisnosti

104 (92%) ispitanika, od ukupno 113, misli da od sredstava ovisnosti mladi najčešće konzumiraju marihuanu, 3 (2,7%) misli da je to lsd, zatim sljedeća 3 (2,7%) ispitanika misle da je to ecstasy, 2 (1,8%) ispitanika navode nešto drugo, dok 1 (0,8%) kao odgovor daje heroin.

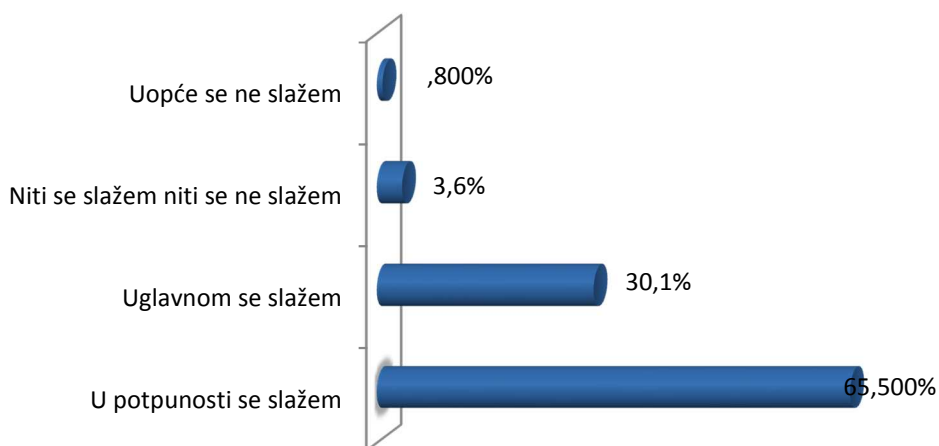
Sve raniji početak konzumacije

Od 113 ispitanika, 108 (95,6%) smatra da danas mladi vrlo rano počnu sa konzumacijom alkohola i ostalih sredstava, njih 3 (2,6%) ne zna ništa o tome, dok njih 2 (1,8%) smatra da to nije tako.

Grafikon 11. Raspodjela ispitanika prema mišljenju o dostupnosti opojnih sredstava

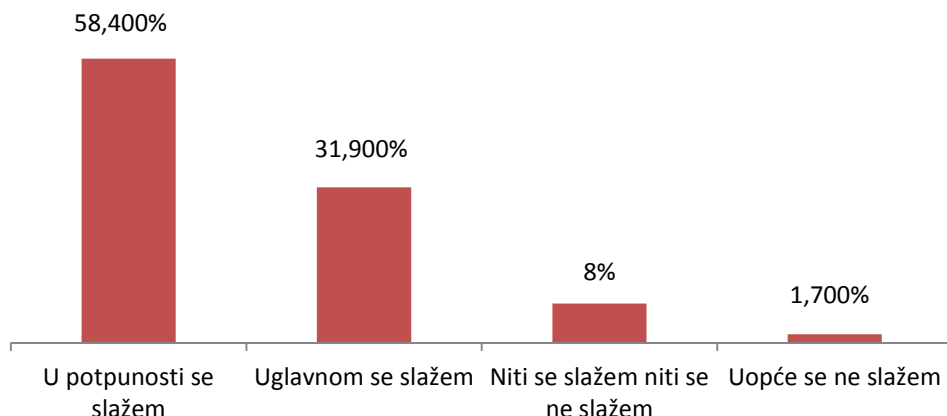
Dostupnost opojnih sredstava

Sa tvrdnjom „Danas mladi lako dolaze do opojnih sredstava“ u potpunosti se slaže 74 (65,5%) ispitanika, 34 (30,1%) njih se uglavnom slaže, 4 (3,6%) ispitanika niti se slaže niti se ne slaže, dok se 1 (0,8%) ispitanik uopće ne slaže sa tvrdnjom.

Grafikon 12. Raspodjela ispitanika prema procjeni ozbiljnosti problema ovisnosti

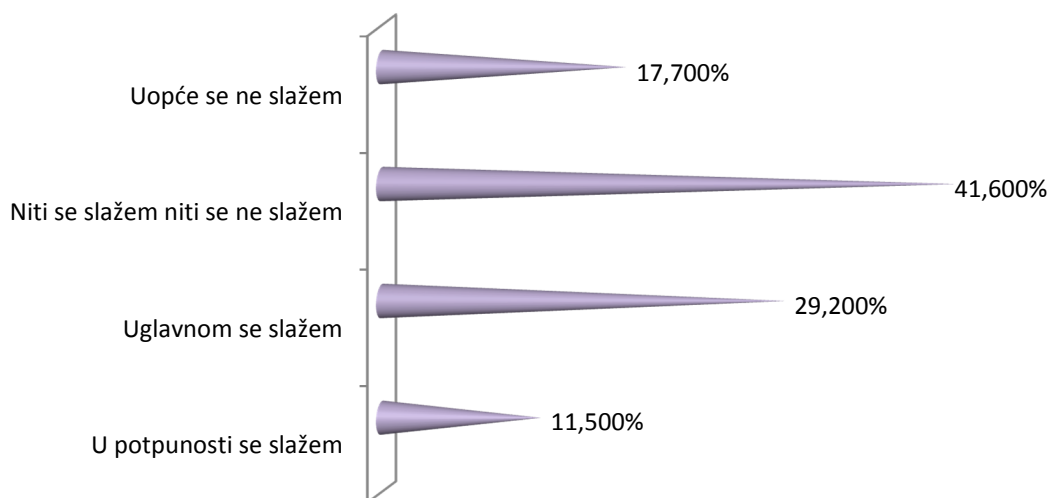
Procjena ozbiljnosti

Tvrđnja o procjeni ozbiljnosti „Ovisnosti su ozbiljan problem današnjeg društva“ pokazuje da se od ukupno 113 ispitanika u potpunosti slaže njih 66 (58,4%), 36 (31,9%) se uglavnom slaže, 9 (8%) ispitanika niti se slaže niti se ne slaže, dok se 2 (1,7%) ispitanika uopće ne slažu s navedenom tvrdnjom.

Grafikon 13. Raspodjela ispitanika prema mišljenju o vlastitom doprinosu rješenja problema

Što ja mogu učiniti ?

Od ukupnog broja ispitanika, 113, 47 (41,6%) ispitanika niti se slaže niti se ne slaže sa navedenom tvrdnjom „Ja kao pojedinac mogu pridonijeti smanjenju ovisnosti u društvu“, 33 (29,2%) se uglavnom slaže, njih 20 (17,7%) se uopće ne slaže, a 13 (11,5%) ispitanika se u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

Na Pitanje; „Što misliš, na koji način možeš pridonijeti smanjenju ovisnosti“? Ispitanici navode vrlo zanimljive prijedloge kako oni kao pojedinci mogu pridonijeti u smanjenju ovisnosti, a neki od njih su sljedeći: uključivanjem u razne sportske aktivnosti, druženjem s prijateljima, boljom edukacijom već od najranije dobi, dijeljenjem informacija o štetnosti i posljedicama ovisnosti preko društvenih mreža, otvorenim razgovorom o problemu, prijateljskim savjetima, sudjelovanjem u akcijama

koje promoviraju zdrav život, nepodržavanjem osobe koja koristi neko sredstvo ovisnosti, odgojem, razvijanjem boljeg, kvalitetnijeg i raznovrsnijeg programa za mlade, visokim cijenama i kaznama za konzumaciju sredstava ovisnosti, ukazivanjem na štetne posljedice, dokazom da se i bez navedenih sredstava može zabaviti, biti primjer, molitvom, i sl. Neki ispitanici misle kako oni ne mogu pomoći nikome jer i sami konzumiraju neko od sredstva ovisnosti, dok nekolicina misli kako se uopće ne može utjecati na druge.

5. RASPRAVA

Od ukupno N=113 ispitanika, 67,3% ispitanika je ženskog, a 32,7% ispitanika muškog spola. Ispitanici su bili u rasponu od 17-26 godina. Po mjestu stanovanja ispitanici su najvećim dijelom iz Zagreba, odnosno 52,2%, slijede ispitanici iz Osijeka 10,6%, zatim iz Bjelovara 5,3%, Siska i Našica po 3,6%, te 24,7% iz ostalih gradova (Rijeka, Split, Zadar, Krapina, Đakovo...)

Svi ispitanici, njih 100% je barem jednom u životu konzumiralo alkohol.

Ispitanici navode da su prvi puta konzumirali alkohol u rasponu od 7.-19. godine. Od ukupno 113 ispitanika, njih 43 (38%) navodi da konzumiraju alkohol 1 puta tjedno, 33 (29,3%) ih navodi da konzumiraju jednom mjesečno, 30 (26,5%) ispitanika kaže kako rijetko konzumiraju alkohol, njih 6 (5,4%) svaki dan, dok samo 1 (0,8%) osoba navodi da nikada ne konzumira alkohol. Njih, 52 (46%), misle da njihovi vršnjaci piju alkohol zato što svi u društvu piju, njih 43 (38%) zato što im se to sviđa, 11 (9,7%) ispitanika misle da njihovi vršnjaci piju zato što se prave važni pred društvom, a njih 7 (6,3%) misli nešto drugo, kao npr. jer nemaju pametnijeg posla, tako se zabavljaju prije izlazaka itd. Njih, 108 (95,6%) smatra da danas mladi vrlo rano počnu sa konzumacijom alkohola i ostalih sredstava, njih 3 (2,6%) ne zna ništa o tome, dok njih 2 (1,8%) smatra da to nije tako. Da je alkoholizam bolest tvrdi njih 98 (86,7%), dok 9 (8%) ispitanika ne misli tako, a 6 (5,3%) odgovara da ne zna.

Od 113 ispitanika, 48 (42,5%) ih konzumira duhanske proizvode, dok njih 65 (57,5%) ne konzumira. Ispitanici navode da su prvi puta konzumirali duhanske proizvode u rasponu od 5.-23. godine.

Od ukupnog broja ispitanika, njih 50 (44,3%) je konzumirao neko od opojnih sredstava, dok njih 63 (55,7%) nije. Ispitanici navode da su prvi puta konzumirali opojna sredstva u rasponu od 7.-24. godine.

Od 113 ispitanika njih 96 (85%) misli da ima dovoljno informacija o štetnostima i mogućim posljedicama sredstava ovisnosti, 8 (7%) ispitanika misli da nema dovoljno informacija, a ostalih 9 (8%) ne zna.

Informacije o štetnostima konzumiranja sredstava ovisnosti dobiva preko medija N=82 (72,5%) ispitanika (TV, internet, časopisi), njih 13 (11,5%) informacije dobiva u školi, 10 (9%) kod kuće, dok 8 (7%) ispitanika navode da ih uopće ne zanima. Od N=113 ispitanika, 86 (76%) se ne slaže sa tvrdnjom „Kod konzumiranja lakih droga ne možeš postati ovisan.“, 14 (12,5%) ispitanika ne razmišlja o tome, dok se njih 13 (11,5%) se slaže sa tvrdnjom.

Od 113 ispitanika, 95 (84%) ispitanika ne slaže se sa tvrdnjom „Osobe koje su ovisnici lako mogu prekinuti konzumaciju sredstva ovisnosti“, njih 11 (9,7%) ne razmišlja o tome, a njih 7 (6,3%), se slaže.

Njih 98 (86,7%) može se zabaviti bez konzumiranja sredstva ovisnosti (alkohol, cigarete), 8 (7%) ne zna, dok se njih 7 (6,3%) ne može zabaviti bez nekog od sredstava ovisnosti.

Da je sve navedeno (droga, alkohol, cigarete) jednako štetno za zdravlje misli njih 76 (67,3%), 20 (17,8%) ispitanika misli da je droga najštetnija, njih 8 (7%) da su to cigarete, a preostalih 7 (6,2%) da je to alkohol.

Da od sredstava ovisnosti mladi najčešće konzumiraju marihuanu misli njih 104 (92%) ispitanika, 3 (2,7%) misli da je to lsd, zatim sljedeća 3 (2,7%) ispitanika misle da je to ecstasy, 2 (1,8%) ispitanika navode nešto drugo, dok 1 (0,8%) kao odgovor daje heroin. Da je marihuana manje štetna od alkohola misli njih 54 (47,8%), dok 37 (32,7%) ispitanika smatra da nije tako, a njih 22 (19,5%) navodi da ne znaju ništa o tome.

Sa tvrdnjom „Danas mladi lako dolaze do opojnih sredstava“ u potpunosti se slaže 74 (65,5%) ispitanika, 34 (30,1%) njih se uglavnom slaže, 4 (3,6%) ispitanika niti se slaže niti se ne slaže, dok se 1 (0,8%) ispitanik uopće ne slaže sa tvrdnjom.

Tvrdnja o procjeni ozbiljnosti „Ovisnosti su ozbiljan problem današnjeg društva“ pokazuje da se od ukupnog broja ispitanika (N=113), u potpunosti slaže njih 66 (58,4%), 36 (31,9%) se uglavnom slaže, 9 (8%) ispitanika niti se slaže niti se ne slaže, dok se 2 (1,7%) ispitanika uopće ne slažu s navedenom tvrdnjom.

Njih, 47 (41,6%) ispitanika niti se slaže niti se ne slaže sa navedenom tvrdnjom „Ja kao pojedinac mogu pridonijeti smanjenju ovisnosti u društvu“, 33 (29,2%) se uglavnom slaže, njih 20 (17,7%) se uopće ne slaže, a 13 (11,5%) ispitanika se u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

Daljnja analiza podataka pokazuje da mladi nisu dovoljno sigurni da oni kao pojedinci mogu pridonijeti smanjenju ovisnosti u društvu, ali navode neke od načina na koji ipak mogu biti sudionici smanjenja ovisnosti. U usporedbi sa rezultatima iz stručnog članka „Procjena rizičnih i zaštitnih čimbenika u svrhu planiranja prevencije problema u ponašanju djece i mladih“ možemo vidjeti da se mladi slažu u idejama i načinima rješavanja, odnosno smanjivanja problema ovisnosti. Kao preventivno djelovanje na smanjenje ovisnosti navode: suzbijanje sredstava ovisnosti (naročito alkohola, a potom i nikotina), mijenjanje stavova, zakona i normi u one koji ne podržavaju korištenje droga i antisocijalnog ponašanja (u zajednici i obitelji), edukacije roditelja u cilju smanjenja obiteljskih konflikata, bolje obiteljske discipline i bolje nadziranje djece i mladih (15).

6. ZAKLJUČAK

Iz provedenog istraživanja, na temelju dobivenih rezultata može se zaključiti da je ovisnost uzela maha u životima mladih ljudi. Ovisničko ponašanje uvuklo se u način života i kao takvo postalo nezaobilazan dio svakodnevnice i društveno prihvatljiva norma među mladima. Iako mladi shvaćaju ozbiljnost situacije, opasnost koja vrebava iza sredstava ovisnosti te sve komplikacije i posljedice koje ovisnost vuče za sobom oni i dalje eksperimentiraju i ugrožavaju vlastito zdravlje. Imajući sve dostupne informacije i saznanja može se zaključiti da su poprilično osviještena populacija, no problem je u tome što su mladi danas osviješteni u vidu saznanja skupa informacija, ali u praksi su pokazatelji sasvim drugačiji. Sve veća pojavnost i proširenost ovisnosti govori u prilog tome da iako su teoretski osviješteni postoje razlozi zbog kojih mladi ipak žude za raznim sredstvima ovisnosti. Želja za pripadanjem, želja za isticanjem, pritisak društva, previše slobodnog vremena, bijeg od stvarnosti, znatiželja neki su od razloga zbog kojih mladi posežu za alkoholnim pićima, drogama i duhanskim proizvodima, a to smo i dokazali prilikom istraživanja. Danas je do opojnih sredstava lako doći, sve veća dostupnost postaje vrlo zabrinjavajuća činjenica. Eksperimentiranje sa sredstvima ovisnosti u današnje vrijeme počinje sve ranije, a iz rezultata vidimo da je dobna granica prvog konzumiranja sredstva ovisnosti sve manja. Ispitanici navode da

informacije najčešće dobivaju preko medija (TV, internet, časopisi), dok kod kuće s roditeljima jako malo razgovaraju o temi ovisnosti. Zaključujemo da je odgoj jako bitan u razvoju osobnosti, karaktera i stavova koji kasnije pomažu osobi da ne podlegne lošem utjecaju društva i normi koje se nameću. Medicinski djelatnici imaju važnu ulogu u rješavanju javnozdravstvenog problema ovisnosti tako što vrše edukacije u vrtićima, školama, domovima zdravlja te raznim radionicama posvećenim ovisnostima. Vidimo da su ovisnosti uzele kontrolu nad životima pojedinaca što je postalo kao normalna društvena pojava i način života, a to stvara veliki javnozdravstveni problem koji mlade gura u „svijet ropstva“. Svjesni svih štetnosti i problema koje ovisnost nosi, nažalost mladi kao da sami sebi ne žele priznati istinu nego i dalje posežu za „čaišicom više“.

7. LITERATURA

- (1) Manenica B. Ovisnosti. Zagreb: Vlastita naklada; 1994.
- (2) Mojsović Z. Sestrinstvo u zajednici. Zagreb: Zdravstveno veleučilište; 2007.
- (3) Sakoman S. Društvo bez droge. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; 2001.
- (4) Mihaljević J. Ovisnost o drogi i alkoholu-bolest, liječenje, prevencija. Livno: Matica Hrvatska; 2003.
- (5) Cybermed.hr. Dostupno na:
http://www.cybermed.hr/clanci/ovisnost_o_psihoaktivnim_tvarima
- (6) Uvodić-Đurić D. Mladi i alkohol. Čakovec: Autonomni centar; 2007.
- (7) Radović S. Odgoj temelj prevencije od ovisnosti. Rijeka: Žagar; 2006.
- (8) Tadić M. Ovisnost o pušenju u moralno-etičkoj prosudbi. 2000. 121, 107-128. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/1401>, pristupljeno 16.kolovoza 2015.
- (9) Vlada Republike Hrvatske.hr. Akcijski plan suzbijanja zlouporabe droga za 2015.-2017. godinu, dostupno na:
<https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/2015/222%20sjednica%20Vlade//222%20-%207.pdf>, pristupljeno 15.kolovoza 2015.
- (10) Galić J. Zlouporaba droga među adolescentima-rezultati istraživanja. Zagreb: Medicinska naklada; 2002.
- (11) Sakoman S, Brajša-Žganec A, Glavak R. Indicators of early recognition among Croatian youth at high risk of substance use. Društvena istraživanja, 2-3, 291-310
- (12) Bognar L, Pedagoški aspekt problema ovisnosti kod mladih. Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera: Osijek; 2005. 2 (1), 113 — 124. Dostupno na http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=205451, pristupljeno 16.kolovoza 2015.
- (13) Glavak R, Orban M. Zlouporaba sredstava ovisnosti među adolescentima. Zagreb: Zavod za javno zdravstvo grada Zagreba; 2006.
- (14) Nikčević-Milković A, Rupčić A. Procjena rizičnih i zaštitnih čimbenika u svrhu planiranja prevencije problema u ponašanju djece i mladih. Odjel za nastavničke studije: Gospić; 2013. 21 (1), 105-122. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/128003>, pristupljeno 16. kolovoza 2015.